

ЖИНОЯТ ҲУҚУҚИ

Маъруза: ЖИНОЯТНИНГ СУБЪЕКТИВ ТОМОНИ (1 соат).

Маърузачи: Ахраров Б., Салаев Н., Камалова Д.

1. МАЪРУЗАНИНГ НАТИЖАЛАРИ:

Маърузанинг мақсади шундан иборатки, жиноят таркиби элементи сифатида жиноят субъектив томони тушунчаси, субъектив томоннинг зарурий ва факультатив белгилари, айб ва унинг шакллари, айбсиз ҳолда зарар етказиш, жиноят мотиви ва мақсадини ўрганишдан иборат. Маърузада жиноят ҳуқуқида юридик ва фактик хато ва унинг аҳамиятига ҳам алоҳида тўхталиб ўтилади. Маъруза якунида жиноят таркиби субъектив томони билан боғлиқ бўлган бугунги кундаги назарий ва амалий муаммолар муҳокама қилиниб, улар юзасидан фикр-мулоҳазалар айтилади.

Маъруза натижасида талаба:

- чекланган вақт доирасида ўзлаштирилган ўқув материални конструктив баён қилиш қобилияти;
- амалий мисоллар (фактлар) билан мустаҳкамланган важлар билдириш ва гуруҳда ишлаш кўникмаси;
- танқидий фикрлаш, оппонентни эшитиш ва ўз жавобини тегишли ҳуқуқий атамалар қўллаган ҳолда асослаш;
- жиноят субъектив томони ва унинг жиноятларни квалификация қилишдаги аҳамиятини, унинг факультатив белгилари ва унинг жиноятларни квалификация қилишдаги аҳамиятини муайян амалий масалалар орқали аниқлай олиш кўникмасига эга бўлади.

2. ТАЯНЧ ТУШУНЧАЛАР:

Жиноят таркибининг субъектив томони - жиноят қонунида жиноят деб белгиланган ижтимоий хавфли қилмишни содир этган шахснинг ўз қилмишига бўлган руҳий муносабати тушунилади.

Айб - жиноят қонуни билан тақиқланган ижтимоий хавфли қилмишни содир этган шахснинг ўзи содир этган ижтимоий хавфли қилмишига ва унинг оқибатларига бўлган ички руҳий муносабати тушунилади.

Жиноят мақсади эса – ижтимоий хавфли қилмишни бажаришдан кўзланган манфаат (мас: “Тамагирлик мақсадида” қасддан одам ўлдириш ЖК 97- моддаси 2 – қисми “и” банди).

Жиноят мотивидеялганда - инсон фаоллиги манбаси, ички йўналтирувчи ҳиссиёт тушунилади.

Хато деганда - шахс ўзи содир қилган қилмишининг юридик ва фактик ҳолатларига нисбатан адашиши тушунилади.

3. МАВЗУ БЎЙИЧА ДАРС ОЛИБ БОРИШ МЕТОДИКАСИ:

Жиноят таркиби субъектив томони тушунчаси, унинг зарурий ва факультатив белгилари ёритиб ўтилади. Талабаларнинг эътибори, жиноятларни квалификация қилишда жиноят субъектив томонининг ўрнига қаратилади.

Жиноят таркиби субъектив томони ва унинг белгилари амалий мисоллар ва казуслар муҳокама қилинади.

4. АСОСИЙ БЕЛГИЛАРИ:

Субъектив томон белгилари қуйидагиларни ташкил этади:

- айб;
- мотив;
- мақсад.

Айб - субъектив томон зарурий белгиси, **мотив** ва **мақсад** эса - факультатив белгиси саналади.

Жиноят таркибида субъектив томоннинг бўлмаслиги жиноий жавобгарликни истисно қилади. Жиноятнинг субъектив томонини тўғри аниқлаш жиноятчи шахснинг ижтимоий хавфлилиги даражасини аниқлашда муҳим аҳамият касб этади.

Жиноятни квалификация қилишда субъектив томоннинг аҳамияти қуйидагиларда кўрилади:

-субъектив томон – ҳар қандай жиноят жиноят таркибининг зарурий белгисидир. Унинг йўқлиги қилмишнинг жиноийлигини истисно қилади;

-тегишли жиноят таркибининг субъектив томони ва унинг барча белгиларининг тўғри ўрганилганлиги жиноятни тўғри ва асосли квалификация қилишнинг зарурий шартидир;

- субъектив томоннинг тўғри белгиланганлиги айбдор шахсга нисбатан жиноий жавобгарлик, жазо муддати ва миқдорини тўғри белгилашда муҳим аҳамият касб этади;

-субъектив томоннинг тўғри белгиланиши қонунийликни таъминлаш ва мустаҳкамлашнинг зарурий шартидир.

ҚОЛГАН МАСАЛАЛАРНИ МУСТАҚИЛ ЎҚИБ ТАЙЁРЛАШ.

5. СЕМИНАР САВОЛЛАРИ (2 соат):

1. Жиноятнинг субъектив томони тушунчаси ва аҳамияти.
2. Айб жиноят субъектив томонининг зарурий белгиси сифатида.
3. Қасд ва унинг турлари.
4. Эҳтиётсизлик ва уни турлари.
5. Мураккаб айбли жиноятлар.
6. Айбсиз ҳолда зарар етказиш.
7. Жиноятнинг мотиви ва мақсади.
8. Жиноят ҳуқуқида хато ва унинг турлари.

6. КАЗУСЛАР:

1. Й.нинг хонасида спиртли ичимликлар ичиш натижасида бир томондан ака-ука Ч. ва С., иккинчи томондан уй егаси Й. ўртасида жанжал чикди. Жанжал вақтида Ч. ва Й. уришиб, қароват устига йиқилдилар. Электр лампочка синганлиги туфайли хонада ҳеч нарсани кўриб бўлмас эди. Электр дазмол билан қуролланган С. Й. деб ўйлаб, акасининг бошига бир неча марта дазмол билан уради. Терговчи С.нинг ҳаракатини ЖКнинг 97-моддаси 1-қисми билан квалификация қилган. Ҳимоячи эса С.нинг ҳаракатини ЖКнинг 102-моддаси билан квалификация қилиш керак, дейди. Сиз С.нинг ҳаракатини қандай квалификация қилган бўлардингиз?

2. В. ва К. ўзлари ишлайдиган бирлашма кассасидан, банкдан хизматчиларга ойлик бериш учун олиб келинган 80 млн. сўм пул бор деб, уни ўғирламоқчи бўлдилар. Қоровул ухлаб қолгач В. ва К. касса биносига кириб, сейфни очадилар. У. ерда 5300 сўм бўлади ҳолос. Терговчи В. ва К.нинг ҳаракатини ЖКнинг 25-моддаси ва 169-моддаси 4-қисми “а” банди билан, яъни жуда кўп миқдорда ўғирлик қилишга суиқасд деб квалификация қилади. Терговчининг фикрича, В. ва К.нинг ҳаракатини ЖКнинг 169-моддаси 3-қисми “б” банди билан, яъни уй-жойга кириб, ўғирлик содир қилиш деб квалификация қилиш керак. Терговчи айбланувчиларнинг ҳаракатини тўғри квалификация қилганми?

3. Ички ишлар ходими оилавий жанжал вақтида хотинини кўрkitмоқчи бўлди. Шу мақсадда М. сохта ғазаб билан ўқланмаган деб ўйлаган тўппончасини хотинига қаратади. М. учун қутилмаганда тўппонча отилади, аммо ўқ тегмайди. М.нинг қайнонаси туман ИИБ бошлиғига қизининг ҳаётига суиқасд қилган деб М.ни жиноий жавобгарликка тортишни сўрайди. М.нинг ҳаракатини одам ўлдиришга суиқасд деб квалификация қилишга асос борми?

4. Кечки пайт В. ўртача маст ҳолда уйига қайтаётганди. Уйдан узоқ бўлмаган жойда уни номаълум шахс тўнамоқчи бўлди. В. қочиб, ўз уйига яширинди, тахминан 10-15 дақиқалардан кейин кимдир хонадон эшигини тақиллатади. В. бу ўша ўғри келди деб, келган одамнинг бошига болғача билан уриб, оғир шикаст етказди. Жабрланувчи еса ўғри емас, унинг уйига сигарет сўраб чиққан қўшниси экан. Терговчи В.нинг ҳаракатини ЖКнинг 104-модда 1-қисми билан, яъни қасддан оғир шикаст етказган деб квалификация қилади. Ҳимоячи эса В.нинг ҳаракатини ЖКнинг 11-моддаси 2-қисми билан, яъни эҳтиётсизлик орқасида баданга оғир шикаст етказиш деб квалификация қилишни айтади. Ҳимоячининг фикрига қўшилиш мумкинми?

5. Мудофаа ўқчиси Т. карабин билан қуролланиб, маст ҳолатда постда турарди. Тахминан 23.00 ларда Т. қўриқлаётган объект олдида номаълум аёл ўтиб қолади Т. аёлниң нафсониятига тегадиган иш таклиф қилади. Аёл Т.ни изза қилиб жўнади. Аёл 50 метрлар чамаси юрганидан кейин Т. карабиндан унга қарата ўқ узади. Ўқ аёлниң орқасига тегиб, оғир шикастланади. Терговчи Т.нинг ҳаракатини ЖКнинг 25-моддаси ва 97-моддаси 1-қисми билан, яъни одам ўлдиришга суиқасд деб квалификация қилади. Ҳимоячининг фикрича, Т.нинг ҳаракатини 104-моддаси 2-қисми билан квалификация қилиш керак. Сиз Т.нинг ҳаракатини қандай квалификация қилган бўлардингиз?

ЎҚИШ УЧУН АДАБИЁТЛАР:

1. Рустамбаев М.Ҳ. Ўзбекистон Республикаси Жиноят ҳуқуқи курси. Умумий қисм. I том: Жиноят тўғрисида таълимот. – Т.: Илмзиё, 2011. – 400 б.
2. Rustamboyev M.H. Jinoyathuquqi (umumiyqism). Oliyo'quvyurtlari uchundarslik. – Toshkent: TDYI, 2006.
3. Кабулов Р., Якубов А.С., Шакуров Р.Р. ва бошқалар. Жиноят ҳуқуқи. Умумий қисм. Услубий материаллар. —Т.: Ўзбекистон Республикаси ИИВ Академияси, 2004.—53 б.
4. Усмоналиев М., Бакунов П.Б. Жиноят ҳуқуқи. Умумий қисм. Олий ўқув юртлари учун дарслик. —Т., «Янги аср авлоди», 2010, 664 бет.
5. Кабулов Р. Жиноят натижасида етказилган зарарни ундириш воситасилари // Конституция: иқтисодий ва ҳуқуқий ислохатларни чуқурлаштириш муаммолари. — Т.: 1995.-Б. 30-31.
6. Зокирова О.Ғ. Рашк мотиви билан содир этиладиган жиноятларга қарши кураш муаммолари. (Монография).- Т.: ТДЮИ, 2004. –202 б.
7. Зокирова О.Ғ. Мотиви рашк бўлган жиноятлар ва криминоген вазият // Ж. Давлат ва ҳуқуқ.- 2002.-1сон(9). - Б. 65-69
8. Зокирова О.Ғ. Рашк жиноятга бошлаши мумкинми? // Ж. Ҳаёт ва қонун. -2003.-4-сон. - Б. 27-29.
9. Зокирова О.Ғ. Суиқасд. Рашк – жиноят мотиви сифатида. // Ж. Ҳаёт ва қонун. - 2002.- 1 (82)сон.- Б. 45-46.
10. Кабулов Р. Уголовно-правовое понятие вменяемости и невменяемости. // Ж. Актуальные проблемы ведомственного здравоохранения. -2000. -№ 1. -С. 36-39.
11. Рустамбоев М.Х. О понятии «уменьшенная вменяемость». Рисола. — Т.: Камалак., -1994.- 0,2 п.л.
12. Рустамбоев М.Х. Вина, мотив, цель в преступлениях составляющих сексуальное насилие, // Ёш олимлар илмий мақолалар тўплами, -№ 5.- 2003.- С. 157-163.
13. Тохиров Ф. Ахлоқсизлик - жиноятларга мойиллик омили. // Ж. Ҳуқуқ. – 2001.- 4сон.- Б. 40-44.
14. <http://www.lex.uz>
15. <http://www.tsul.uz>
16. <http://www.norma.uz>